

*Лехняк.І.Г.,
студентка,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ УЗГОДЖЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ТА ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Загальновідомо, що однією з форм вираження норм міжнародного права, є міжнародні договори, які водночас є й джерелами договірної права. Досягти мети укладеного міжнародного договору можливо лише шляхом його узгодження з нормами внутрішньодержавного права. Укладаючи такий договір і беручи тим самим певні зобов'язання, необхідно дотримуватися загальноєвропейського принципу – *pacta sunt servanda* (лат. – договір повинен виконуватися).

Процес забезпечення виконання положень міжнародного договору має назву «імплементация». Його можна вважати вдалим, коли мету договору досягнуто. Застосовуються різні варіанти імплементации, зокрема: трансформація, інкорпорація, відсилка, уніфікація, рецепція, створення спеціального правового режиму тощо.

Необхідно пам'ятати про те, що порядок імплементації міжнародних норм визначається нормами національного права.

Поширеними способами імплементації є інкорпорація та відсилка. Під інкорпорацією розуміємо введення в національну систему інших норм (норм міжнародного права). Правова база нашої держави передбачає сприятливі умови для загальної інкорпорації міжнародно-правових норм. Зокрема, в статті 9 Конституції України закріплено положення про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України.

У статті 18 Основного Закону йдеться про те, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародної спільноти за загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права. Зауважимо, що держава може запозичити з норм міжнародного права лише певні моделі поведінки та зробити їх обов'язковими для застосування шляхом закріплення в законі (такий процес має назву «рецепція»).

Коли йдеться про відсылку норму, посиляємося на статтю 19 Закону України «Про міжнародні договори України», де закріплено таке положення: якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, визначені інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Тобто на законодавчому рівні закріплено пріоритет норм міжнародного акта над нормами внутрішнього законодавства, що й зумовлює відсилку до міжнародного договору в разі виникнення суперечностей. Таким чином, відсылні норми встановлюють співвідношення юридичної сили внутрішньодержавних і міжнародних норм.

Україна, як і будь-яка інша держава, укладає велику кількість і багатосторонніх, і двосторонніх міжнародних договорів, тож не дивно, що іноді виникають суперечності між положеннями таких договорів і внутрішнім законодавством. Типовою є ситуація, коли необхідність узгодити внутрішнє законодавче поле із конкретним міжнародним договором водночас суперечить позиціям іншого договору та ряду внутрішніх норм. Отже, в вітчизняній правовій системі треба створити дієвий механізм імплементації й умови для

забезпечення реалізації та фактичного використання норм міжнародного права у різних галузях права України.

У статті 9 Конституції України зазначено, що укладання міжнародних договорів, які суперечать Основному Закону, можливе лише після внесення до неї відповідних змін. Питання відповідності проектів міжнародних договорів мали б вирішуватися шляхом правової експертизи, проте в чинному законодавстві процедури такої експертизи не закріплено. Так само не передбачено перевірки відповідності міжнародних договорів, які не потребують ратифікації (до набрання ними чинності), Конституції України [3].

Отже, за виникнення колізії між нормативно-правовими актами України та міжнародними договорами, порушуючи принцип *pacta sunt servanda*, Україна в односторонньому порядку може відмовитися від своїх зобов'язань. Вважаємо, що попередня правова експертиза на предмет відповідності дасть змогу уникнути такої ситуації.

Розглядаючи питання імплементації міжнародно-правових норм в законодавство України, слід також зазначити, що відповідно до ст. 9 Конституції чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. Розкриваючи це положення Основного Закону, законодавець у ч. 2 ст. 19 Закону «Про міжнародні договори України» визначив, що в разі, коли договором, укладення якого відбулось у формі закону, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені вітчизняним законодавством, то застосовуються правила міжнародного договору.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок: під час укладання міжнародних договорів Україна має юридичне зобов'язання узгоджувати норми внутрішнього та міжнародного права, виконуючи загальновизнаний принцип міжнародного права *pacta sunt servanda*. У внутрішньодержавному праві повинен чітко визначатися статус міжнародно-правових норм у внутрішньодержавних відносинах, що сприятиме зближенню ряду міжнародно-правових та конституційно-правових інститутів (наприклад, у сфері оподаткування, використання повітряного простору тощо).

Необхідно пам'ятати, що норми міжнародного права визначають права й обов'язки тільки для суб'єктів міжнародного права.

Органи державної влади й інші суб'єкти, що перебувають на території держави, безпосередньо цим нормам не підпорядковуються.

На території України міжнародно-правові норми мають реалізовуватися відповідно до Конституції та вимог законодавства, що безпосередньо стосується міжнародних договорів (зокрема, Закон «Про міжнародні договори України»). Таким чином, казати про визнання в нашій державі примату норм міжнародного права можна лише з певними застереженнями.

Протиріччя між нормами міжнародного та внутрішньодержавного права вирішуються відповідно до положень Основного Закону, як акта, норми якого є нормами прямої дії та застосовуються на всій території держави. Отже, Конституція України має найвищу юридичну силу й не визнає пріоритетної дії норм міжнародного договору стосовно себе.

Для успішної імплементації норм міжнародного права у внутрішнє право держави вони мають бути досить конкретизовані (з чітким визначенням відповідних прав та обов'язків, а також відповідальністю за їх невиконання).

Одним із прикладів «зближення» норм міжнародного та внутрішньодержавного права є так зване модельне законодавство й також укладання міжнародних договорів міжвідомчого характеру.

Таким чином, імплементація норм міжнародного права є ефективною лише за умови цілеспрямованого формування системи чинного законодавства, яке враховувало б загальновизнані принципи та можливість виконання взятих на себе зобов'язань. Для ефективної імплементації необхідно, щоб закон відповідав актам вищої юридичної сили та не суперечив іншим законодавчим актам, особливо якщо вони застосовуються в одній сфері.

Незважаючи на відносно недавню редакцію Закону України «Про міжнародні договори України» та внесення змін до Основного Закону, вирішення питань про чітку ієрархію норм міжнародного та внутрішнього права, невизначеність місця міжнародних договорів в системі національного законодавства є основними недоліками правового регулювання в Україні і ще не знайшли свого розв'язання. То ж на даному етапі виважена державна політика щодо сприяння становленню умов для використання міжнародного права на національному рівні, а також уважний контроль за її реалізацією мають стати пріоритетними напрямками розвитку української правової системи.